

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาเยาวชนให้มีบุคลิกภาพที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับมาตรฐาน การประพฤติ การปฏิบัติที่สังคมต้องการ (เอกวิทย์ ๗ ถกลาง 2527: คำนำ) และการที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีคุณสมบัติต่าง ๆ ตามที่สังคมต้องการนั้น ควรจะปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นการศึกษาชั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนจะต้องเข้ารับการศึกษาในระดับนี้ ดังนั้นภาระหน้าที่สำคัญของโรงเรียนที่สำคัญประการหนึ่งคือการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียน โดยจะต้องถือว่า "การให้การศึกษาค้นคว้าจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นเท่า ๆ กับอาหารที่มีความจำเป็นต่อพืชและสัตว์" (ชวรงค์ บัวศรี 2517: 10) เพราะ "พื้นฐานของการพัฒนา และเสริมสร้างพลังของชาติอยู่ที่การจักจริยศึกษาเป็นสำคัญ" (วังสฤษดิ์ เขาวนศิริ, 2520: 119)

โครงสร้างของวิชาจริยศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยของหลักสูตร พุทธศักราช 2521

การปลูกฝังจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น กำหนด เป็นวิชาจริยศึกษาซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยมีจุดประสงค์เฉพาะวิชาดังนี้

1. สามารถควบคุมกาย วาจา ใจ อยู่ในขอบเขตที่ตั้งงาม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถสร้างประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้
  2. ให้สามารถรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย
- (กระทรวงศึกษาธิการ 2521: 216)

จากจุดประสงค์ดังกล่าวเป็นการสร้างคุณลักษณะของพลเมืองให้มีคุณธรรม
บุคลิกลักษณะอุปนิสัย และพฤติกรรมที่ดีงาม มีศีลธรรมตามความต้องการของประเทศชาติ
เนื้อหาจริยศึกษาคามหลักสูตรประถมศึกษาจึงออกมาในรูปคุณธรรมต่าง ๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียน
มีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบบอบประชา-
ธิปไตย เนื้อหาจึงประกอบด้วยคุณธรรม 30 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2521:
264-305) คือ

1. การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
2. ความเมตตาการุณา
3. การไม่โลภ และการไม่ขโมย
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
5. การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น
6. การรู้จักความพอคิ
7. การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดการ
แตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ
8. การมีสัจจะและความจริงใจ
9. การไม่ลองเล่นและเสพสิ่งเสพลึกลับให้โทษ
10. ความเป็นผู้มีสติ ยับยั้งชั่งใจ รู้สิทธิชอบชั่วดี
11. ความเป็นผู้มีเหตุผล
12. ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
13. ความขยันหมั่นเพียร
14. ความอดทนอดกลั้น
15. ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
16. ความกตัญญูกตเวทิต
17. ความซื่อสัตย์สุจริต
18. การทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส
19. ความไม่เห็นแก่ตัว
20. ความประณีต ละเอียคถี่ถ้วน

21. ความรับผิดชอบ
22. ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง
23. ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา
24. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง
25. มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการเดิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และ
สังคมระหว่างเพศ
26. มารยาทในการแสดง การแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความ
ความขอบคุณ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การขอ
ความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ
27. หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (สหธรรม) ได้แก่ ความสามัคคี
ความเสียสละ การให้อภัย การเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของ
ผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ
28. ความเป็นผู้มีวัชณธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม
29. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
30. การแก้ไขข้อบกพร่อง การปฏิบัติตามจริยธรรม ได้แก่ ฝึกศีลธรรม
ระเบียบ กฎหมาย และจารีตประเพณี

คุณธรรมแต่ละข้อนี้ ไม่สามารถแยกย่อยเนื้อหาออกไปอีก แต่ต้องนำมาแยกย่อย
ในลักษณะของกิจกรรมเชิงปฏิบัติเป็นข้อ ๆ เช่น การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของ
บุคคลและสัตว์ นักเรียนต้องมีความคิดรวบยอดเอาเองว่า หมายถึง การไม่ตี ไม่ฆ่า ไม่
ทำร้าย หรือทำอันตรายต่อบุคคลและสัตว์ สิ่งทีนักเรียนต้องปฏิบัติคือ จะต้องช่วยเหลือ
เมื่อพบสัตว์ที่บาดเจ็บ เป็นคน การปฏิบัตินี้จะ ต้องออกมาในรูปของกิจกรรมที่ครูและ
นักเรียนจัดขึ้น และต้องบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ของคุณธรรมนั้น ๆ ค้ำย (กรม
สามัญศึกษา 2521: 8-10)

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยศึกษาเพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์
การเรียนรู้ของคุณธรรมต่าง ๆ ข้างต้น การสอนให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดหรือ

มโนทัศน์ในแต่ละคุณธรรมจึงเป็นที่ยอมรับในแนวทางการสอนจริยศึกษา เพราะกรณีที่ผู้เรียนมีมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนแล้วแสดงว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแน่ชัดและเป็นระบบ อีกทั้งมีความเข้าใจในโครงสร้างของเรื่องนั้น จึงสามารถที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือสามารถเข้าใจสภาพความเป็นไปในสังคมได้อย่างแน่ชัด (พนัส ทัศนาคินทร์ 2526 : 97)

มโนทัศน์ทางจริยธรรม

ความหมายของมโนทัศน์ จริยธรรม และมโนทัศน์ทางจริยธรรม

มโนทัศน์ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Concept ในคำภาษาไทยมีผู้ใช้หลายคำคือสังกัป มโนทัศน์ มโนคติและความคิดรวบยอด ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า "มโนทัศน์" เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องที่ทำกรวิจัย

ได้มีนักการศึกษา และนักจิตวิทยาหลายท่านให้ความหมายของ "มโนทัศน์" ไว้ดังนี้

Carter V. Good (1973 : 124) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับมโนทัศน์ไว้ใน Dictionary of Education ว่า มโนทัศน์ คือ

1. ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบหรือลักษณะร่วมที่สามารถแยกออกเป็นประเภทได้
2. สัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไป หรือเชิงนามธรรมที่เกี่ยวกับสถานการณ์ กิจการหรือวัตถุ
3. ความคิด ความเห็น หรือมโนภาพ

โคโรธี (Dorothy 1969 : 101) กล่าวว่า "มโนทัศน์เป็นการจัดรวบรวมคุณลักษณะของความรู้โดยเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ของวัตถุสิ่งของ เหตุการณ์ หรือ ความคิดต่าง ๆ

เวสลีย์ (Wesly 1973 : 96) และคี เซคโค (De Cecco 1974 : 388) ได้ให้ความหมายมโนทัศน์คล้ายกันว่า มโนทัศน์คือประเภทของสิ่งเร้าที่มีลักษณะนามธรรม บางประการร่วมกัน อาจแยกออกเป็นประเภทของสิ่งของ การกระทำ หรือความคิดสิ่งมีชีวิต และอื่น ๆ เช่น หนังสือ สงคราม ความดี นักเรียน หมอ เป็นต้น

กู๊ดวินและครอสเมียร์ (Goodwin and Klausmier 1975: 96) กล่าวว่า "มโนทัศน์ จะบอกให้เราทราบถึงคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ เหตุการณ์ หรือกระบวนการ ซึ่งทำให้เราแยกสิ่งต่าง ๆ นั้นออกจากสิ่งอื่น ๆ ได้ และในขณะเดียวกัน ก็สามารถเชื่อมโยงเข้ากับกลุ่มสิ่งของประเภทเดียวกันได้"

บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ (2523: 7) และ อาคม จันทสุนทร (2522: 47) ได้ให้ความหมายมโนทัศน์คล้ายกันว่า มโนทัศน์คือ ความคิด ความเข้าใจ ที่คนสรุปจากการรับรู้ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หรือประสบการณ์ต่าง ๆ หลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ แบบ แล้วได้ใช้คุณลักษณะของสิ่งนั้น หรือเรื่องนั้นมาจัดเป็นพวกให้เกิดความเข้าใจ โดยสรุปรวมในสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2523: 1) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ในภาษานักจิตวิทยาประยุกต์ คือ ความคิดที่เกิดจากการรับรู้ "ลักษณะร่วม" จาก "ตัวอย่าง" หลาย ๆ "ตัวอย่าง" ของวัตถุ บุคคล เหตุการณ์ ความคิดที่เป็นประเภทเดียวกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นในการสร้าง "กฎ" หรือ "หลักการ" เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิต

สุนน อมรวิวัฒน์ (ม.ป.ป.: 1) กล่าวถึงลักษณะของมโนทัศน์ว่าเป็นการรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ และพฤติกรรมที่ได้พบจากสิ่งแวดล้อมนำมาสรุปกันเข้าเป็นความคิดรวบยอดของสิ่งนั้น ๆ

จากความหมายของมโนทัศน์ดังกล่าวสรุปได้ว่า มโนทัศน์ คือ ความคิดความเข้าใจที่สรุปรวมเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเรื่องหนึ่ง เรื่องใด อันเกิดจากการรับรู้จากประสบการณ์ และพฤติกรรมที่ได้พบจากสิ่งแวดล้อม แล้วใช้คุณลักษณะของสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นนำมาจัดเป็นพวกหรือประเภทโดยสรุปรวมในสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น ตามความเข้าใจของแต่ละคน

จริยธรรม (Moral) เป็นนามธรรม มีขอบเขตและความหมายกว้างขวางมาก จึงได้มีการให้ความหมายของจริยธรรมแตกต่างกันไป จากรายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 10-22) มีนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ให้นิยามของจริยธรรมแตกต่างกันไปถึง 12 นิยาม แต่สรุปได้ว่าจริยธรรมคือ "แนวทางความประพฤติ และการปฏิบัติ เพื่อยรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่"

พึงประสงค์" และจากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทยของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 8-12) มีผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ความหมาย ทั้งคำที่ให้พุทธศาสนาเป็นพื้น และคำนสังคมิวิทยา ซึ่งสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ "การกระทำทั้งกาย วาจา ใจ ที่ตั้งงามเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของ จริยธรรมในฐานะเป็นคำนาม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ ศีลธรรมหรือกฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 275)

นอกจากนี้ยังมีผู้รู้หลายท่าน ให้ความหมายของจริยธรรมเพิ่มเติม ดังนี้

พุทธทาส อินทปัญโญ (2514 : 107) กล่าวว่า "จริยธรรมหรือศีลธรรม ได้แก่ระเบียบปฏิบัติซึ่งมุ่งให้เกิดความสุข ความสงบสุข เนื่องด้วยสังคมเป็นส่วนใหญ่ จริยธรรมหรือศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น บัญญัติขึ้น ตามเหตุผลของมนุษย์หรือความต้องการของมนุษย์เอง"

สุนน อมรวิวัฒน์ (2523 : 20) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "การปลูกฝัง จริยธรรมในทศวรรษหน้า" ว่า จริยธรรมคือ แนวทางความประพฤติ และความนึกคิด ที่ตั้งงามและเหมาะสมเพื่อให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ธีระพร อูรรณโณ (2526 : 2) กล่าวไว้ในบทนำเรื่อง "แล้วเราจะ ปลูกฝังจริยธรรมกับคนวัยใด" ได้ให้นิยามของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบ ของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกต้อง จาก การกระทำที่ผิด และการกระทำที่ควรจากการกระทำที่ไม่ควร

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า จริยธรรมคือ กฎเกณฑ์ของความประพฤติในสังคมซึ่ง กำหนดไว้ว่าสิ่งใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง ตั้งงาม เหมาะสมที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติ และสิ่งใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ซึ่งบุคคลแต่ละคนต้องมีความสำนึก แยกแยะพฤติกรรมดังกล่าว เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความหมายของ "มโนทัศน์" และ "จริยธรรม" ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยพอที่จะสรุป ความหมายของ มโนทัศน์ทางจริยธรรมได้ว่า มโนทัศน์ทางจริยธรรม คือ ความคิดโดยสรุปรวมเกี่ยวกับแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสมเพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า ซึ่งบุคคลควรยึดถือ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

ความสำคัญของมโนทัศน์ทางจริยธรรม

ในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน นอกจากจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และแนวทางการปฏิบัติในชีวิตจริง จำเป็นต้องให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ถูกต้อง เห็นคุณค่า เต็มใจและยึดมั่นเป็นนิสัย สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องควร และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี (ควง เกื้อน พันธุมนาวิณ อังใน วิเชียร พงษ์ประเสริฐ 2526: 1)

นอกจากนี้ สุมิน อมรวิวัฒน์ (2526: 193-197) มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างมโนทัศน์ทางจริยธรรมหรือมโนคติทางศีลธรรมว่า ถ้าครูจริยศึกษาสามารถสร้างมโนคติทางศีลธรรมแก่นักเรียนได้ก็แล้ว ย่อมทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ถูกต้องในการปฏิบัติ ความหลักธรรมของศีลธรรมได้ เพราะมโนคติ คือ ความคิด ความเข้าใจ ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้และประสบการณ์ทำให้บุคคลสามารถใช้เหตุผล มาจำแนกสัมพันธและรวบรวมสรุปเป็นรูปลักษณะของสาระและแนวทางของการปฏิบัติ รวมถึงความรู้สึกอันจักเกิดจากการปฏิบัตินั้น มโนคติเป็นพื้นฐานของเจตคติ จึงนำไปสู่พฤติกรรมของบุคคล

สมพงษ์ จิตระคัมภ์ (2527: 15-19) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาโดยทั่วไป ครูมักจะละเลยหรือมองข้ามความสำคัญในการกำหนดมโนทัศน์ทางจริยธรรม จากที่ได้เรียนรู้ไปเสมอเป็นผลให้ผู้เรียน เมื่อจบการเรียนในแต่ละครั้งจะได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาที่สรุปให้สั้นลง แต่จุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านหนึ่งคือ ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม มโนทัศน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่คงต้องการให้ผู้เรียนได้รับนั้น ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร

สมน อมรวิวัฒน์ (บรรยาย) ได้เสนอแนะลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ทาง
จริยธรรม ดังนี้

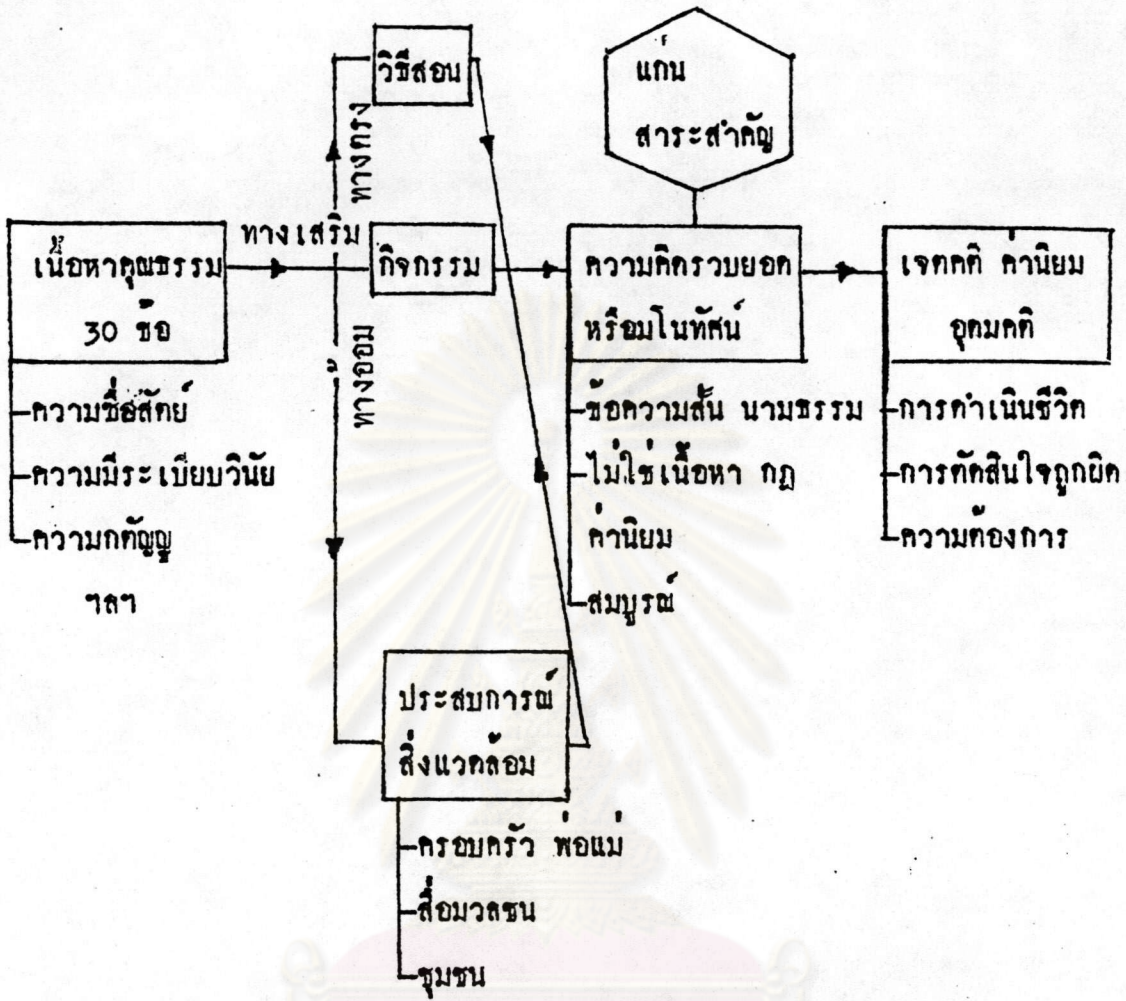
1. มโนทัศน์ทางจริยธรรมเป็นแก่น หรือสาระสำคัญของความคิดที่เกิดขึ้นจาก
การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์และ
สิ่งแวดล้อม อันมีผลต่อการสร้างความรู้สึกร่วมกัน เจตคติ ค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มโนทัศน์ทางจริยธรรม เป็นข้อความสรุปที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรม
(Abstract) สั้น ๆ กระชับ สามารถเข้าใจได้ง่าย
3. มโนทัศน์ทางจริยธรรมมีความสมบูรณ์อย่างครบถ้วน ในเรื่องของสิ่งที่
เรียนรู้มาทั้งหมด
4. มโนทัศน์ทางจริยธรรมไม่ใช่เนื้อหา (Content) คำนิยาม (Definition)
กฎ (law) หรือ คำขวัญ (Slogan)
5. มโนทัศน์ทางจริยธรรม เน้นในเรื่องความรู้สึกร่วมกัน ค่านิยม เจตคติมากกว่า
พฤติกรรมที่เกิดขึ้น

การสอนจริยศึกษาในแต่ละครั้ง ควรได้ทั้งมโนทัศน์ทางจริยธรรมตามหัวข้อ
คุณธรรมที่จะสอนไว้ก่อนเสมอ เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้การกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา
และกิจกรรมการสอน สอดคล้องต่อเนื่องกัน โดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญตามที่
สมพงษ์ จิตระทับ (2526: 16) ได้เสนอแนะดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการสร้างมโนทัศน์ทางจริยธรรม ให้เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแก่วัยและระดับสติปัญญาของเด็กในระดับประถมศึกษา นับเป็น ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการให้สาระความรู้ แก่นสาร อันมีคุณค่าคือชีวิตเบื้องต้นในวัยนี้ และเมื่อได้สะสมเพิ่มพูนพัฒนาาร่วมไปกับมวลประสบการณ์ศิลปศึกษา พลศึกษา กนกรีและ นาฏศิลป์ในกลุ่มประสบการณ์สร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลต่อการสร้างแนวคิด เจตคติ ค่านิยม อันพึงประสงค์ให้กับนักเรียน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น รวมทั้งเป็นแนวทางนำความคิดในการดำเนินชีวิตที่มีหลักการ มีความประพฤติก แสดงออกถูกต้องทั้งงาน รู้จักการตัดสินใจ ถูกถูกอย่างมีหลักเกณฑ์ มี วิธีชีวิตที่มีความสุขต่อตนเอง และผู้อื่นในสังคมตลอดไป (สมพงษ์ จิตระทับ 2527: 22)

องค์ประกอบของจริยธรรม

นักจิตวิทยาได้จำแนกลักษณะทางจริยธรรมออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังเช่น

บราวน์ (Brown 1965: 411) เห็นว่าจริยธรรมมี 3 มิติ คือ ความรู้ (Knowledge) ความรู้สึก (feeling) และความประพฤติ (Conduct)

ฮอฟแมน (Hoffman 1979: 958-966) เห็นว่า การซึมซาบของจริยธรรม (Moral internalization) ประกอบไปด้วย 3 กระบวนการ คือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral feeling) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral behavior)

สำหรับแนวคิดในประเทศไทย ในโครงการวิจัยการศึกษาจริยธรรมไทย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2523: 3) ระบุว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ส่วนประกอบทางค่านิยมความรู้
2. ส่วนประกอบทางค่านิยมความรู้สึก
3. ส่วนประกอบค่านิยมพฤติกรรมแสดงออก

อภิญา จันทรเจนจบ (2524: 5-6) ได้สรุปองค์ประกอบของจริยธรรมออกมาคล้ายคลึงกับลักษณะดังกล่าวข้างต้น โดยจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ

1. องค์ประกอบทางปัญญา (Cognition) หมายถึงส่วนที่เป็นความคิด ความรู้ ความเข้าใจหรือความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางจริยธรรม อันทำให้บุคคลสามารถประเมินหรือแยกแยะได้ว่าพฤติกรรมใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือไม่ถูก ควรหรือไม่ควร มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral values) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral belief) การตัดสินทางจริยธรรม (Moral judgement) การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral reasoning) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral cognition)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection) หมายถึงความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมว่ามีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ มโนทัศน์ที่ใช้เรียก

องค์ประกอบส่วนนี้ ได้แก่ หัสนคติทางจริยธรรม (Moral attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral feeling) และปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral affection)

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่า ดี ถูก ควรหรือไม่ ในทัศนที่ไซ้เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral act) บุคลิกภาพทางจริยธรรม (Moral character) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral behavior)

ดวงเคียน พันธุมนาวัน (2524: 2-3) ได้กล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม เป็นความรู้ถึงการกระทำว่า สิ่งใดดี ควรกระทำ สิ่งใดไม่ดีควรยกเว้น พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมนี้จัดเป็นพื้นฐานขั้นต้นของจริยธรรม

2. หัสนคติเชิงจริยธรรม เป็นความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด หัสนคติเชิงจริยธรรมมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม เพราะรวมเอาความรู้เชิงจริยธรรมและความรู้สึกนั้น ๆ ไว้ด้วย

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นเหตุผลของบุคคลที่ใช้ในการตัดสินใจที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลนี้แสดงให้เห็นสิ่งจูงใจที่อยู่เบื้องหลังของการประพฤติพฤติกรรมนั้น ๆ

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นพฤติกรรมที่บุคคลลงมือกระทำประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยแสดงออกในค่านิยมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือองคเว้นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าค่านิยมอื่น ๆ ของจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและทุกข์ของสังคม จริยธรรมค่านิยมอื่น ๆ เป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลเท่านั้น (ดวงเคียน พันธุมนาวัน 2524: 3)

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีศีลธรรม รู้จักทำ แก้อั้วหา นำความรู้ไปใช้ในชีวิตรจริงและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมทางจริยธรรมที่หลักสูตรกำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในหัวข้อคุณสมบัติที่ต้องการ เน้นดังนี้

1. มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว
2. มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
3. ซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ และอดทน
4. รู้จักคิด วิจาร์ณ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่เหล่า
6. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
7. รู้จักทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ 2521: ก 1-3)

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจมากจากบุคคลหลายฝ่าย เพราะพฤติกรรมทางจริยธรรมมีความสำคัญอย่างมากที่จะนำมาซึ่งความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยรวม จึงมีการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมมากมายดังต่อไปนี้

วิมล เศวทกนิษฐ์ (2521: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเหนือและ เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์พฤติกรรมทางจริยธรรมที่คาดหวัง กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 455 คน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์ 6 คุณลักษณะ เรียงตามลำดับดังนี้คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดทน และความยุติธรรม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัย ของสุรพล นาควานิช (2521: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์พฤติกรรมทางจริยธรรมที่คาดหวัง โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 680 คน และพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่

พืงประสงค์ 6 คุณลักษณะ เช่นเดียวกัน

สุรศักดิ์ สันติธัญญาโชค (2521: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล) และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์พฤติกรรมทางจริยธรรมที่คาคหัง กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 364 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่พืงประสงค์ 4 คุณลักษณะ เรียงตามลำดับคือ ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคีและความยุติธรรม

พรพิมล สันติหิรัญภาค (2522: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์พฤติกรรมทางจริยธรรมที่คาคหัง กับกลุ่มตัวอย่าง 517 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมไม่พืงประสงค์ 7 คุณลักษณะ เรียงตามลำดับคือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอุทสาหะ ความยุติธรรมและความมีเหตุผล

ยุพาพร จุนเจือจาน (2522: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 640 คน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมไม่พืงประสงค์ 6 คุณลักษณะ เรียงตามลำดับคือ การรักษาระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอุทสาหะ ความสามัคคีและความยุติธรรม

จากผลการวิจัยของวิมล เศวทกนิษฐ์ สุรพล นาควานิช สุรศักดิ์ สันติธัญญาโชค พรพิมล สันติหิรัญภาค และยุพาพร จุนเจือจาน นี้เอง อุดล เรียงสุวรรณ (2522: บทคัดย่อ) ได้สรุปไว้ในผลการวิจัยทางการศึกษาเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของทุกภาคในประเทศไทย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,086 คน ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมในระดับที่พืงประสงค์ของทุกภาค คือ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวที การประหยัคและความมีเหตุผล ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่พืงประสงค์ คือ การ

รักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม โดยเฉพาะใน 3 คุณลักษณะแรกปรากฏว่านักเรียนจะมีพฤติกรรมเหล่านี้อยู่ในระดับที่ไม่พึงประสงค์มากที่สุดในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั่วประเทศมีความสอดคล้องกัน คือ มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์เหมือนกันทุกคุณลักษณะที่วัด

แต่จากการวิจัยของ จีรวรรณ วิรัชกุล (2524: บทคัดย่อ) ซึ่งทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 405 คน โดยใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นแบบ Projective Technique ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ทั้ง 6 คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จงจรัส แจ่มจันทร์ (2524: บทคัดย่อ) และนิทรา วรณะ (2524: บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาวิธีเดียวกันแต่ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน และในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 560 คน ในทำนองเดียวกันยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาริชาติ นาคอิม (2524: บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาวิธีเดียวกันแต่ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 400 คน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนมีพฤติกรรมในคุณลักษณะทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ 5 คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความยุติธรรม และความมีระเบียบวินัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษณี ผลประพฤติ (2524: บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาวิธีเดียวกันแต่ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคกลาง จำนวน 694 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาครูทั้ง 4 ลักษณะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม และความเมตตาคุณอยู่ในระดับชั้นจริยธรรมที่พึงประสงค์

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของต่างประเทศที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จีรวรรณ วิรัชกุล จงจรัส แจ่มจันทร์ นิทรา วรณะ และปาริชาติ นาคอิม คือผลการวิจัยของ

โคลเบอร์ก (Kohlberg 1964: 405) ได้ศึกษาเรื่อง "Development of Moral Character and Moral Ideology" พบว่า เด็กอายุ 13 ปี และ 16 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะมีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ควงเคื่อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันติก (2520: 121) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนโรงเรียนรัฐบาล และนิสิตอายุระหว่าง 11-25 ปี จำนวน 1,400 คน ใน กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนอายุระหว่าง 11-13 ปี และ 15-17 ปี ส่วนใหญ่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับที่พึงประสงค์

สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมในระดับประถมศึกษา มิลินทร์ สำเภากเงิน (2524: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ระหว่างการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 กับการทดลองใช้หลักสูตรประถมศึกษา 2521 กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาใน โรงเรียนทดลอง 25 โรงเรียนจำนวน 441 คน และในโรงเรียนควบคุม 25 โรงเรียน จำนวน 349 คน จากจังหวัดเชียงใหม่ อุบลราชธานี ชัยภูมิ สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สงขลา และกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนจาก หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต การให้ความร่วมมือ การช่วยตนเอง การเสียสละ ความมีน้ำใจ นักกีฬา และความซื่อสัตย์สุจริตไม่สูงกว่านักเรียนที่เรียนจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 นอกจากนี้ บัณฑิต พักเย็น (2527: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อ ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน จังหวัดสมุทรสาคร โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนสามอำเภอ นักเรียนชายกับ นักเรียนหญิง นักเรียนที่มีระดับผลการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนต่ำและ นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกับนักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนทั้งสามอำเภอมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนชายกับนักเรียนหญิง นักเรียนที่มีระดับผลการเรียนสูงกับ นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกับนักเรียนที่มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมเกิดขึ้น หรือมีพัฒนาการมาได้อย่างไรนั้น ได้มีนักจิตวิทยาหลายคนได้ให้คำอธิบายไว้ โดยมีแนวคิดต่างกันไป ทฤษฎีสำคัญ ๆ ที่อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ซึ่งผู้วิจัยนำมากล่าวมี 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory)

ผู้ที่ริเริ่มทฤษฎีนี้คือ เพียเจต์ (Piaget) โดยเห็นว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ

ตามทฤษฎีของเพียเจต์ พัฒนาการทางปัญญาของมนุษย์พัฒนาการขึ้นเป็นลำดับขึ้นตามอายุ เริ่มจากชั้นที่ยังไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นลำดับจนถึงชั้นสามารถติดตามหลักเหตุผลนามธรรมได้ โดยเขาจะได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งได้แนวคิดจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development) ที่ความคิดและสติปัญญาของบุคคลมีการเจริญตามลำดับขั้นของการพัฒนา และการพัฒนาทางจริยธรรมก็มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา ดังนั้นเพียเจต์ จึงใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการแบ่งลำดับขั้นจริยธรรมจากระดับที่มีวุฒิภาวะต่ำไปสู่ระดับที่มีวุฒิภาวะสูง 2 ระดับ คือ

1. ระดับกฎเกณฑ์ภายนอก (Heteronomous) คือระดับที่พ่อแม่และผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็กอย่างเด่นชัด เด็กจะยึดถือกฎเกณฑ์ตายตัว ผิดเป็นผิด ถ้าทำผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงแรงจูงใจหรือสาเหตุแห่งการกระทำนั้น

2. ระดับที่เด็กมีกฎเกณฑ์ของตัวเอง (Autonomous) เป็นระยะที่จริยธรรมของเด็กพัฒนาขึ้นสู่ระดับที่มีความคิดเป็นของตนเอง มีจริยธรรมในลักษณะที่คำนึงถึงความยุติธรรม และพิจารณาถึงเหตุผลของการกระทำด้วย (Piaget 1967: 3-33)

ต่อมาเพียเจต์ (อ้างถึงในอากาศ จันทรสกุล 2524: 75-78) ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้เป็นชั้นย่อย ๆ ได้ 3 ชั้น ดังนี้

1. ชั้นก่อนจริยธรรม (Egocentric) อยู่ในช่วงอายุ 0-4 ปี เด็กวัยนี้เชื่อว่าวิธีที่เขาเข้าใจสิ่งต่าง ๆ นั้น คนอื่นต้องยอมรับและเข้าใจด้วย เด็กวัยนี้จะ

เล่นเกมเป็นกลุ่มไม่ได้ เพราะเขาถือว่ากฎเกณฑ์ของเขาเป็นของส่วนรวม เขาไม่เข้าใจว่าทำไมคนอื่นจึงมีกฎเกณฑ์แตกต่างไปจากเขา

2. **ชั้นยึดคำสั่ง (Authoritarian)** อยู่ในช่วงอายุ 4-11 ปี เด็กในวัยนี้ จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดโดยยึดถือคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือกว่า

3. **ชั้นยึดหลักแห่งคน (Consensus Derived)** อยู่ในช่วงอายุ 11 ปีขึ้นไป ในวัยนี้คุณค่าทางจริยธรรมได้มาจากความคิดเห็น ค่านิยม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมว่า อะไรคือสิ่งดีงาม สิ่งที่ดีสังคมยอมรับ ชั้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการพิจารณาค่านิยมของตัวเอง ซึ่งจะนำไปสู่ปรัชญาในการดำเนินชีวิตเมื่อเขาสู่วัยผู้ใหญ่

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวของเพียเจต์และยีกเฮา เป็นหลักในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งทฤษฎีของโคลเบอร์กสามารถอธิบายให้เข้าใจถึงเหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งอยู่เบื้องหลังการแสดงพฤติกรรมของบุคคลได้ละเอียดกว่าทฤษฎีที่เพียเจต์เสนอ ซึ่งโคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ และในแต่ละระดับประกอบด้วยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระดับละ 2 ชั้น ดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (อ้างจากดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524: 30)

	ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1	หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2-7 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2-10 ปี)
ชั้นที่ 2	หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี)	
ชั้นที่ 3	หลักการทำความดีที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)
ชั้นที่ 4	หลักการทำความดีที่ทางสังคม (13-16ปี)	
ชั้นที่ 5	หลักการทำความดีที่คำนึงสัญญา (16 ปีขึ้นไป)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)
ชั้นที่ 6	หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) เกิดในระบับนี้ จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมและค่านิยมในสิ่งที่ดี และไม่ดี ถูกหรือผิด เพียงเพราะกฎเกณฑ์เท่านั้นเด็กจะเชื่อหรือทำตามผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษหรือให้รางวัล ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 2-10 ปี แบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2-7 ปี) (The punishment and obedience orientation) เด็กจะเลือกกระทำสิ่งใดโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าหรือความสำคัญของการกระทำนั้นว่าจะมีผลต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างไร แต่จะตัดสินใจโดยคำนึงถึงการหลีกเลี่ยงให้พ้นจากการลงโทษและการเชื่อฟังโดยไม่มีข้อสงสัย ในสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี) (The instrumental relativist orientation) เด็กจะเลือกกระทำในสิ่งที่เห็นว่าดี หมายถึงสิ่งนั้นเป็นที่พอใจ และเป็นที่ต้องการของเขา หรือ เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น ใ้รางวัล หรือ คำชมเชย

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เกิดในระบับนี้จะรักษากฎเกณฑ์ เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ต้องการทำความความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลที่ตนรัก ยึดตัวบุคคลหรือกลุ่มเป็นกฎเกณฑ์ มีความรับผิดชอบต่อกฎและสังคม ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้จะพบในช่วงอายุ 10-16 ปี และแบ่งตามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ยู่อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) (interpersonal concordance) หรือการเป็นเด็กดี (good boy-nice girl orientation) เกิดในชั้นนี้จะปฏิบัติตามกฎของส่วนรวม (majority rules) หรือทำตามบรรทัดฐานของสังคม (stereotypical images) ที่คนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันและทำตามกัน เพราะต้องการการยอมรับจากกลุ่มหรือต้องการเป็นเด็กดี

ขั้นที่ 4 หลักการทำความหน้าที่ของสังคม (13-16 ปี) (law and order orientation) เด็กในขั้นนี้จะคิดว่ากฎเกณฑ์และข้อบังคับของกลุ่มหรือสังคมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม เด็กในขั้นนี้จึงเลือกการกระทำหรือไม่ทำสิ่งใด โดยคำนึงถึงการทำความหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับโดยไม่มีการยึกยุ่น

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (postconventional level) บุคคลในระดับนี้จะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนและกว้างขวางอย่างมีเหตุผล โดยไม่ยึดหลักเกณฑ์ตายตัว หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณาจะคำนึงถึงความแตกต่างของสภาพการณ์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเที่ยงธรรม ค่านิยม ตลอดจนคุณค่าทางจริยธรรม ซึ่งจะพบบุคคลที่มีจริยธรรมในระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์ในช่วงอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป และแบ่งความการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 5 หลักการทำความค้ำประกันสัญญา (16 ปีขึ้นไป) (Social Contact, legalistic orientation) บุคคลในขั้นนี้จะพิจารณาเรื่องความถูกต้อง โดยพิจารณาถึงค่านิยมส่วนตัว มีหลักการเกี่ยวกับระเบียบที่มีการตกลงเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม หน้าที่ของบุคคลในขั้นนี้คือการทำความข้อตกลงที่ให้ไว้กับผู้อื่น โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) (universal ethical-principle orientation) บุคคลในขั้นนี้จะมีการยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ถึงแม้ว่าแต่ละคนจะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลก็ตาม การพิจารณาความถูกต้องนั้นจะพิจารณาโดยยึดอุดมคติสากลและคุณธรรมประจำใจ ส่วนใหญ่ขั้นนี้จะพบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม ทั้งกลุ่มสังคมของตนเองและของโลก

2. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) นักจิตวิทยาคนสำคัญคือ ฟรอยด์ (Freud 1949: 358) ฟรอยด์เชื่อว่าจริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Conscience) ซึ่งเกิดได้รับจากพ่อแม่ผู้ใกล้ชิดด้วยกระบวนการเทียบเคียง (Identification) กับบุคคลอื่นและยึดเป็นแบบอย่าง กระบวนการนี้เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันทางอารมณ์กับบุคคลอื่นที่เด็กมีขึ้นเป็นครั้งแรก ผลของการเทียบเคียงตามอย่างผู้อื่นเช่นนี้ ทำให้เด็กรับเอาบุคลิกลักษณะ ค่านิยม รวมทั้งมาตรฐานทางจริยธรรมจากผู้ที่เด็กเลียนแบบไว้ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมแล้ว ถ้าความต้องการส่วนตนไม่เหมาะสมกับกาลเทศะของสังคมที่ตนยอมรับ เขาย่อมจะเกิดความขัดแย้งในใจ การพัฒนาการทางจริยธรรมจะบรรลุถึงจุดสูงสุดเมื่อเขาเกิดความละอายใจในการทำชั่วโดยมีต้องมีการควบคุมภายนอก นั่นคือเขาเกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือการหนึ่ง คือการเปลี่ยนแปลงระดับจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ อันเนื่องมาจากการผันแปรของสังคมและสถานการณ์ในชีวิตจะมีผลกระทบใ้รุนแรงน้อยกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยทารกและวัยเด็กเล็ก

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

เป็นทฤษฎีที่นำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of Association) มาใช้อธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมว่าเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social Contingencies) ให้กับเด็ก นับตั้งแต่เด็กเกิดมาพ่อแม่จะเป็นผู้สอนให้เด็กทราบถึงแนวปฏิบัติคนในสังคม การแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือเลว โดยการใช้สิ่งเสริมแรงทางคำพูด จะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นความมองงามของพฤติกรรมและอารมณ์จากการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีววิทยา การแสวงหารางวัล ตลอดจนการหลีกเลี่ยงการถูกสังคมลงโทษ ด้วยเหตุนี้แม้ว่ามนุษย์เราจะไม่ไ้มีจริยธรรมหรือความต้องการมาตรฐานทางจริยธรรมมาตั้งแต่เกิดก็ตาม เมื่อโตขึ้นจะมีพื้นฐานทางจริยธรรมและพฤติกรรมไปตามแนวโครงสร้างทางวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งได้มาด้วยการเสริมแรงนั่นเอง (Skinner 1971: 101-128) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ เกสเซล (Gessel) ที่ว่า ทารกไม่ได้เกิดมาพร้อมกับมีจริยธรรมหรือศีลธรรมประจำใจติดตัวมา การที่ทารก

จะพัฒนาขึ้นและรู้ว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดเร็ว สิ่งใดควรประพฤติ สิ่งใดไม่ควรประพฤติ
เกิดจากการอบรมศึกษา และการเรียนรู้แนวปฏิบัติคนในสังคมในภายหลัง เกิดพัฒนาการทาง
จริยธรรม 2 แบบ คือ

1. ไม่ทำเพราะรู้ว่าไม่ดี และทำเพราะรู้ว่าดี เป็นสิ่งที่เกิดจากแรงภายใน
2. ไม่ทำเพราะรู้ว่าถ้าทำจะถูกลงโทษ และจะทำเพราะถ้าทำแล้วจะได้รับ

รางวัลเป็นการตอบแทน เป็นแรงจากภายนอก (พยอม อิงคตานุวัฒน์ 2521: 55)

จริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแทบทุกทฤษฎีจะมีข้อความพาดพิงถึงประสบการณ์ทางสังคมของบุคคลว่าเป็นต้นเหตุแห่งการเริ่มต้น และการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ควงเค็อน พันธุมนาวิน (2524: 9) ได้กล่าวถึงประสบการณ์ทางสังคมที่มีผลต่อจริยธรรมของบุคคลไว้ว่า "ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น อยู่ในกลุ่มคนฐานะเดียวกัน หรือได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาคล้าย ๆ กัน บุคคลเหล่านั้นก็อาจมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันได้ ยิ่งกว่านั้นคนที่ได้รับประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจประสบการณ์นั้นไม่เท่าเทียมกัน ผลกระทบที่เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมอันเดียวกันย่อมจะแตกต่างกัน คนที่มีเพศต่างกันหรือฐานะต่างกัน อาจเป็นสาเหตุให้เขาเหล่านั้นได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไปได้มากอันอาจมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลเหล่านั้นด้วย"

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการที่คนจะมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมและพฤติกรรมอย่างไร นั้นอาจมีผลเนื่องมาจากประสบการณ์ทางสังคมหรือตัวแปรทางสังคมที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาว่ามีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือไม่คือ เพศ อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน ระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน และการรับสื่อมวลชนของครอบครัวนักเรียน โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวแปรดังกล่าวได้ดังนี้คือ

เพศกับจริยธรรมของบุคคล

แม้ว่าความมีจริยธรรมสูงจะมีใช้ลักษณะที่สังคมกำหนดไว้สำหรับเพศใดเพศหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่สิ่งที่ได้กระตุ้นความสนใจในการเปรียบเทียบจริยธรรมของชายกับหญิงคือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) (อ้างอิงจากดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524: 11) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเด็กชายในครอบครัวปกติที่มีบิดาและมารดาพร้อมเพียง จะมีการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมเมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ กล่าวคือในช่วงอายุ 3-5 ปี เด็กชายจะรู้สึกว่ามีบิดาของตนแย่งความรักของมารดาไปจากตน จึงเกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรต่อบิดา แต่ต่อมาเด็กชายผู้มีการพัฒนาการทางสังคมอย่างปกติจะสามารถแก้ปัญหาขัดแย้งกับบิดาของตน ได้ด้วยการยอมรับบิดาเป็นต้นแบบอย่างแข็งขัน ทำให้ฟรอยด์ทำนายว่าชายจะมีจริยธรรม สูงกว่าหญิง

แต่งงานวิจัยของเรสต์ (Rest 1979: 17-18) ได้ศึกษาเรื่อง "Moral Judgement Related to Characteristics" โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ระดับ 9 จำนวน 73 คน นักเรียนระดับ 12 จำนวน 40 คน และนักศึกษามัธยมศึกษาวิทยาลัย จำนวน 40 คน ใช้แบบทดสอบ The Delfining Issue Test เพื่อดูความแตกต่าง ระหว่างเพศกับพัฒนาการทางจริยธรรม พบว่าหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชาย ในระดับ 9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทยที่ สบโชค พูลนวม (2523: 51) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของ เด็กไทย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 886 คน จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคกลาง ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนหญิงมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนชาย ซึ่งตรงกับ งานวิจัยของถาวร รอดเทศ (2523: 74) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์กับความซื่อสัตย์ของ เด็กไทย" โดยใช้กลุ่ม ตัวอย่าง เช่นเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงมีความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนชาย นอกจากนี้งานวิจัยของ เภมณี ผลประพฤติก (2524: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรม ทางจริยธรรมของนักศึกษาคูในวิทยาลัยครูภาคกลาง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคู

กลุ่มวิทยาลัยครูภาคกลาง จำนวน 694 คน ก็ได้ผลการวิจัยเช่นเดียวกันคือ นักศึกษาเพศหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาเพศชาย ส่วนงานวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันต์จันติก (2520: 121) ที่ศึกษาเรื่อง "จริยธรรมของเยาวชนไทย" กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนโรงเรียนรัฐบาล และนิตยอายุระหว่าง 11-25 ปี จำนวน 1,400 คน ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่าเพศกับอายุของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล โดยที่นักเรียนอายุ 13-15 ปี หญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชายอย่างเห็นได้ชัด ในระดับอายุ 17-19 ปี พัฒนาการทางจริยธรรมของชายและหญิงเท่าเทียมกัน ส่วนระดับอายุ 19-21 ปี พัฒนาการทางจริยธรรมของชายก้าวหน้ากว่าหญิงอย่างเห็นได้ชัด

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงตัวแปรด้านเพศที่มีผลต่อจริยธรรมของบุคคล ซึ่งแตกต่างไปจากผลการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

ชไนเคอร์ (Schneider 1979: 4152-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Elaboration of The Relationship Between Parential Behavior and Children's Moral Development" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการเชิงจริยธรรมของเด็กในเรื่องเหตุผลเชิงจริยธรรม หน้าที่และพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กกับการเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบการให้ความรัก การออกคำสั่งบังคับ และการลงโทษ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จำนวน 61 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดาของปาร์คเกอร์ (Parker) แบบสัมภาษณ์การตัดสินเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) แบบทดสอบ Feffer's Role-Taking Task และ Kagan's Matching Formiliar Figures Test ผลการวิจัยปรากฏว่า พฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไรท์ (Wright) (อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524: 11) ซึ่งทำการวิจัยในปีค.ศ. 1971 โดยเปรียบเทียบจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของชายและหญิง ผลการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพฤติกรรมโง่งในการทดลองหรือพฤติกรรมเชื่อเพื่อก็ตาม ไม่พบความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง เช่นเดียวกับงานวิจัยในประเทศไทย คืองานวิจัยของจงจรัส แรมจันทร์ (2524: 93-96) ที่ทำการศึกษา

พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนนทบุรี กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมส่วนใหญ่แล้วไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้งานวิจัยของเสวก สุระประเสริฐ (2529: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิรวบยอดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความคิรวบยอดทางจริยธรรม กับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน สำหรับการวิเคราะห์เชิงจริยธรรม ไชพริง (Siefring 1981: 1560-1561) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์เชิงจริยธรรมกับเชาวิปัญญา กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 800 คน ที่มีระดับเชาวิปัญญาต่างกัน และพบว่าเพศไม่ใช่องค์ประกอบสำคัญต่อพัฒนาการทางการวิเคราะห์เชิงจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัช จาบถนอม (2520: 56) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนระดับอายุ 13 และ 15 ปี ในกรุงเทพมหานครและในชนบท" กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าเด็กเพศหญิงและเพศชายไม่มีความแตกต่างกันในการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม

เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าผลการวิจัยที่พบว่าเพศมีบทบาทต่อจริยธรรมของบุคคลได้แก่ งานวิจัยของฟรอยด์ (Freud), เรสต์ (Rest), สบโชค พูลนวม, ดาวรร รอดเทศ, เกษณี ผลประพศิตและดวงเดือน พันธุมนาวัน กับ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก ส่วนกลุ่มที่พบว่าเพศไม่มีบทบาทต่อจริยธรรมของบุคคล ได้แก่ผลการวิจัยของ ชไนเคอร์ (Schneider), ไรท์ (Wright) , ไชพริง (Siefring) , จงจรัส แจ่มจันทร์, เสวก สุระประเสริฐ และ วิรัช จาบถนอม

ฐานะของครอบครัวกับจริยธรรมของบุคคล

ฐานะของครอบครัว ที่พิจารณาได้จากรายได้รวมของสมาชิกในครอบครัวการศึกษา และอาชีพของหัวหน้าครอบครัว เพราะเยาวชนที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะต่าง ๆ กันนั้น อาจจะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และการอบรม

เลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีข้อแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นต้นเหตุที่สำคัญของการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กก็ได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524: 12-14) ในตัวแปรค่านฐานะของครอบครัวนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะระคับการศึกษาและอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนหรือหัวหน้าครอบครัวนั่นเอง โดยได้รวบรวมผลการวิจัยที่กล่าวถึงตัวแปรดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของนักเรียนดังนี้คือ

อาชีพของผู้ปกครองกับจริยธรรมของนักเรียน

แสงสุรีย์ คนศิลา (2519: 99) ได้ทำการศึกษาความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัดของนักเรียนวัยรุ่นในภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือจำนวน 620 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีพ่อแม่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน ซึ่งได้แก่ เกษกรกรรม ค้าขาย และรับราชการนั้น มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองไม่แตกต่างกัน ส่วนมัชชกร แก้วส่อง (2522: 64) ที่ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นในสังคมเมืองและชนบทที่มีการอบรมเลี้ยงดูและแบบการคิดแตกต่างกัน กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อายุ 13-18 ปี จำนวน 300 คน จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีอาชีพต่างกัน มีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้เมธี โพธิพันธ์ (2523: 85) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และความซื่อสัตย์ของเด็กไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมีธยมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่สมุทรปราการ จันทบุรี ตาก เลย สงขลา และกรุงเทพมหานครจำนวน 886 คน ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่มีผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของสบโชค พูลนวม (2523: 51) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรู้สึกรับผิดชอบ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน ได้คะแนนความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับผลการวิจัยของเสวก สุระประเสริฐ (2529: บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิรวบยอดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตจังหวัดชลบุรี และพบว่าความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันในนักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่าง
กัน มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ยังมีงานวิจัยซึ่งได้ผลแตกต่างไปจากนี้ ซึ่งได้แก่งานวิจัย
ของวิระวรรณ อามระดิษ (2522: 61-73) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "ความเห็นเกี่ยวกับค่านิยม
ทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 445 คน เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็น
เกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูทเวที
ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดุสาหะ การประหยัด
และการออมทรัพย์และการเคารพอาวุโส ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีคามารคามอาชีพ
แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน อีกทั้งงานวิจัยของกรรณา
กิจชัยัน (2517: 83-85) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยแห่งตน ความเชื่อ
อ่านาภภายใน-ภายนอกคน และคุณธรรมแห่งพลเมืองที่ดี ผลปรากฏว่านักเรียนที่ผู้ปกครอง
ประกอบอาชีพต่างกัน คืออาชีพค้าขาย กสิกรรม รับราชการ รับจ้างและอื่น ๆ มีความเชื่อ
ภายใน-ภายนอกคนแตกต่างกัน โดยพบว่านักเรียนที่ผู้ปกครอง ประกอบอาชีพค้าขายและ
อาชีพข้าราชการ มีความเชื่ออ่านาภภายในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพ
รับจ้าง กสิกรรมและอื่น ๆ

จากผลการวิจัยพอจะสรุปเป็นความคิดได้ 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายแรกเห็นว่านักเรียนที่
มีผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกันมีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า นักเรียน
ที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกันมีจริยธรรมแตกต่างกัน แต่จากผลการวิจัยส่วนใหญ่แล้วจะ
เห็นว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ระดับการศึกษาของผู้ปกครองกับจริยธรรมของนักเรียน

ชฎาพร พัชรชัยเรียม (2525: 72-74) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็น
เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในเรื่อง การรัก
ความอิสระ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การเคารพพระบรมราชูปถัมภ์ การถือพรตถือพวก
การตรงต่อเวลา การประหยัดมัธยัสถ์ การนิยมไทย การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ และการ
พึ่งตนเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 800
คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกัน ส่วนงานวิจัยของเสวก สุระประเสริฐที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตจังหวัดชลบุรี พบว่าระดับการศึกษาที่ต่างกันของผู้ปกครองนักเรียนไม่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของเยาวชนไทย โดยคง เคือน พันธมนาวินและเพ็ญแข ประจันต์จณิก (2520: 182) ที่พบว่าการศึกษาของบิดามารดาไม่สัมพันธ์หรือไม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกันนั้นมีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ยังมีผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อจริยธรรมของนักเรียน ดังผลการวิจัยของรัตนาก ฉากฉลัก (2529: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบปล่อยปละละเลย และแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 389 คน จากผลการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครองเกี่ยวกับคุณธรรม 8 ด้าน พบว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมต้นมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลาและด้านความไม่เห็นแก่ตัวสูงกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพรณีย์ กันทรากกร (2523: 56) ที่ศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีภูมิลำเนาต่างกันในจังหวัดสงขลาและพบว่าเด็กที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูง และระดับการศึกษาปานกลาง มีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ผู้ปกครองได้รับการศึกษาในระดับต่ำ นอกจากนี้ วิระวรรณ อามระดิษ (2522: 61-73) ที่ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และพบว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

สรุปได้ว่าในเรื่องระดับการศึกษาของผู้ปกครองกับจริยธรรมของนักเรียนนี้ มี 2 แนวคิด คือฝ่ายแรกมีความเห็นว่าการที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกันมีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกันจะมีจริยธรรมแตกต่างกัน

สื่อมวลชนกับจริยธรรมของนักเรียน

สถาบันสื่อมวลชน นับว่าเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลและผลกระทบต่อพฤติกรรมของเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันแล้วว่าสื่อมวลชนจักเป็นสิ่งเร้าที่มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็ก ลักษณะการถ่ายทอดเนื้อหาสาระไม่มีการบังคับหรือลงโทษ มีความหลากหลายให้เยาวชนได้เลือกมากมาย คุณลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าวนี้ ทำให้สื่อมวลชนสามารถสร้างสภาพความอยากรู้อยากเห็นที่จะกระทำให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี คุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ของ เยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เนื่องจากสื่อมวลชนจะเป็นตัวถ่ายทอด ปลุกฝัง หรือเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทัศนคติ รสนิยม ตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน (ดวงใจ กิ่งสง่า 2522: 3) และประเภทของสื่อมวลชนที่เด็กชอบ และเปิดรับสารมากที่สุด ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวัน และวิทยุ ตามลำดับ (สุกัญญา ที่รวนิช 2526: 141)

วิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด กว้างขวางที่สุดและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนเรา เสียแล้ว เนื่องจากวิทยุและโทรทัศน์สามารถให้ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงแก่ผู้ชมผู้ฟัง โดยที่ไต่ยินเสียงหรือไต่ยินทั้งเสียงและเห็นภาพไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ผู้ชมเกิดความเพลิดเพลินในการรับข่าวสารจากสื่อประเภทนี้และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วิทยุและโทรทัศน์เป็นที่นิยมในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางของแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ความต้องการรับข่าวสารจากสื่อประเภทนี้จึงมีมากเป็นพิเศษ จากผลการสำรวจของกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2526: 24) ในปี พ.ศ. 2524-2525 พบว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีเครื่องรับโทรทัศน์สูงถึง 87.5% และเครื่องรับวิทยุสูงถึง 92% เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ ดังนั้นโอกาสที่เด็กในกรุงเทพมหานครจะได้รับอิทธิพลจากสื่อประเภทนี้จึงเป็นไปได้มาก เพราะจากผลการวิจัยของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2525: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งได้สำรวจทัศนคติของเด็กวัยเรียนที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนจำนวน 16 โรงเรียนในเขตใจกลางกรุงเทพมหานคร พบว่ากิจกรรมที่เด็กชอบทำมากที่สุดคือการดูโทรทัศน์ ซึ่งมากกว่าการเล่นหรือทำกิจกรรมอย่างอื่น

เฉลี่ยเวลาที่เด็กดูโทรทัศน์วันละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมติก ปลอดโปร่ง (2528: 126) ที่สอบถามข้อมูลจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 202 คน และพบว่าเด็กส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 55.45 ดูโทรทัศน์ทุกวัน

สำหรับสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์เช่นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ ก็ เป็นสื่อมวลชนที่เด็กได้รับและอยู่ในความสนใจของเขาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ จากการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2519: 5-43) โดยตัวอย่างประชากรเป็นเด็กนักเรียน ระดับประถมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร 1,350 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั่วประเทศ และครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ทั่วประเทศ 380 คน ผลการวิจัยพบว่าเด็ก นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ชอบอ่านหนังสือพิมพ์เป็นอันดับสามรองจากหนังสือ การ์ตูนและเรื่องตลก ตามลำดับ เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ที่เด็กชอบอ่านมากที่สุดคือข่าวใน ประเทศ สำหรับความเห็นของครูบรรณารักษ์ครูร้อยละ 32.75 มีความเห็นว่านักเรียนชอบ อ่านหนังสือพิมพ์รายวัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเด็กในกรุงเทพมหานครมีโอกาสได้รับสื่อมวลชนต่าง ๆ อยู่เสมอ ซึ่งสื่อมวลชนเหล่านี้อาจมีผลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก กิ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้คือ

จากวารสารบริหารธุรกิจ (มิ.ย. - ส.ค. 2520 : 42) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของโฆษณาที่ปรากฏตามสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น ในหน้าหนังสือพิมพ์ จากวิทยุกระจายเสียง และจากโทรทัศน์ว่า สามารถแปรเปลี่ยนอารมณ์ นิสัยเยาวชนไทย จนกลายเป็นปัญหาในสังคม เช่น บางคนเป็นคนพูดขาดสัมมาคารวะ มีลักษณะเลียนแบบการโฆษณาทั้งท่าทางและ น้ำเสียง ที่มีแนวโน้มเอียงไปในทำนองคึกคะนองในเรื่องเพศ ซึ่งตรงกับคำกล่าวของเสรี วงษ์มณฑา (2523: 30) ถึงความคึกเหิมของประชาชนที่แสดงออกต่อโฆษณาโทรทัศน์ เหตุผลที่ประชาชนไม่ชอบโฆษณา ในอันดับแรกไ้แก่ การที่โฆษณานั้น ก่อให้เกิดการเสื่อมเสียศีลธรรม ส่อแสดงออกทางเพศมากเกินไป แต่ในแง่ดีของโฆษณาก็มีอยู่ไม่น้อย เช่น เป็นกันคิดเรื่องสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้มีขึ้นในสังคม เช่น การช่วยกันรักษาความสะอาดของ

บ้านเมือง หรือเรื่องที่ชวนกันสร้างควมดีในชีวิตของเขาวชน ซึ่งอิทธิพลในแง่ดีของ สื่อมวลชนที่มีต่อเขาวชนนี้ ตรงกับผลการวิจัยของประภาพรรณ อุ่นอบ (2529: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "ผลของการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ทาวีเศษ" ที่มีต่อพฤติกรรมกา รทิ้งขยะของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 40 คน วิธีการวิจัยโดยให้กลุ่มทดลองได้ดูแถบบันทึกโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ทาวีเศษ" วันละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 5 วัน หลังจากดูแถบบันทึกภาพจบแล้วทุกครั้งจะได้รับประทานขนมที่ชอบ 1 อย่าง ซึ่งขนมจะใส่ไว้ในถุงกระดาษหรือถุงพลาสติก ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้อูแถบบันทึก โฆษณาเรื่อง "ทาวีเศษ" และผู้วิจัยทำการวัดพฤติกรรมกา รทิ้งขยะของนักเรียนแต่ละคน ในระยะเวลา 5 วัน ผลการวิจัยพบว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้ดูแถบบันทึกโฆษณา แสดงพฤติกรรมกา รทิ้งขยะลงในถังขยะมากกว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุม ซึ่งแสดงว่า การโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ทาวีเศษ" มีผลต่อพฤติกรรมกา รทิ้งขยะลงถังขยะของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น

นอกจากนี้ปฏิพัทธ์ กระแสอินทร์ (2509: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมเด็กวัยรุน และพบว่าภาพยนตร์โทรทัศน์มีอิทธิพล ต่อเด็กวัยรุนในแง่ดีคือ ช่วยในก้านการเข้าสังคมกับเพื่อน และให้ความรู้ในก้านต่าง ๆ มาก ส่วนอิทธิพลในแง่เสียก็คือ เด็กจะชอบเลียนแบบการกระทำของพระเอกและผู้ร้าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมนต์ชัย นินนาทนนท์ (2526: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาอิทธิพล ของโทรทัศน์ที่มีต่อเขาวชนในเขตอำเภอมือง เชียงใหม่ และพบว่าส่วนมากเขาวชนจะ เลียนแบบรายการโทรทัศน์ในเรื่องคำพูด ท่าทาง การต่อสู้ การแต่งกาย การช่วยเหลือ ผู้อื่น ประโยชน์ที่เขาวชนได้รับจากโทรทัศน์ คือ ทำให้ได้รับความรู้ ทราบข่าวทันโลก มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนโทษของการ ชมโทรทัศน์คือ ทำให้เสียการเรียน สุขภาพเสื่อมโทรม ทำให้เป็นคนก้าวร้าว ตลอดจนมีผลต่อ การใช้ภาษาคือ ทำให้ภาษาวิบัติได้เช่นเดียวกับงานวิจัยของวิญจวน มินประคิษฐ์ (2513: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมาจาก กรอบครัวที่มีฐานะต่างกัน และพบว่าอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด

คือ การจำเอาคำพูดที่เป็นภาษาสแลงมาให้มากที่สุด แต่โทรทัศน์ไม่มีผลหรือเสียต่อการเรียนแต่อย่างใด นอกจากนี้จากงานวิจัยของสมคิด ปลอดโปร่ง (2528: 126) ที่ทำการศึกษาคณะค่าทางการศึกษาของภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นที่ฉายทางโทรทัศน์ จากการสอบถามเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 202 คน พบว่าหลังจากดูภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์แล้ว เด็กส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 56.44 ตอบว่าเคยเลียนแบบตัวละครในภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องที่ชอบ และจากการสอบถามความคิดเห็นครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 230 คน กับนักการศึกษาซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนในภาควิชาหลักสูตรและการสอนของวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 65 คน พบว่า ครูร้อยละ 94.82 มีความเห็นสอดคล้องกับนักศึกษาร้อยละ 96.23 ว่าภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นมีอิทธิพลต่อเด็กในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและลักษณะนิสัย

ทองใบ ทองเปาว์ (2527: 341) ได้กล่าวถึงอิทธิพลด้านหนึ่งของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมคือ มีอิทธิพลต่อศีลธรรมของประชาชนทั้งทางค่านิยมและลบ ซึ่งอยู่ที่วิธีการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ หากเน้นข่าวอาชญากรรม ลงภาพที่ล่อแหลมคือศีลธรรมอันดีของประชาชนในเชิงลามกอนาจาร ก็ให้ผลในทางลบ แต่ถ้าเน้นในทางตรงข้าม ยกย่องสรรเสริญคนดี ลงเรื่องที่สร้างสรรค์ประเทืองปัญญา เหล่านี้ผลที่ได้ก็จะเป็นทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการสัมมนาเรื่องการพัฒนาสื่อมวลชนสำหรับเด็ก (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522 : 74) ที่กล่าวถึงสิ่งที่เด็กได้รับจากการให้บริการของหนังสือพิมพ์ว่ามีทั้งประโยชน์และโทษ ในด้านประโยชน์นั้นนอกจากเด็กจะได้รับความรู้หลายด้านแล้วยังได้ข้อคิดเกี่ยวกับคคิธรรมบางเรื่องและสอศแทรกศีลธรรมอันดี แนะนำบุคคลที่ประกอบกรรมดีเตือนให้ระวังภัยอันตรายต่าง ๆ เช่น ภัยจากยาเสพติด ภัยจากโจรผู้ร้าย ฯลฯ ส่วนโทษของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อเด็กนอกจากมีผลต่อการให้ภาษาที่เป็นภาษาสแลงไม่ถูกหลักภาษาไทยแล้ว ยังสร้างค่านิยมที่ผิด ๆ แก่เด็ก เช่นการใช้ภาษายกย่องอาชญากรให้เป็นวีรบุรุษ เช่นเรียกว่า เจ้าพ่อม้าง ยอดนักเลงม้าง ราชาเฮโรอีนม้าง นอกจากนี้ยังมีการ์ตูนที่กลกปนหยามคาย มีแนวโน้มยั่วยุเข้าหาคามารมณ คอสมันชอบปัญหาทางเพศอย่างเปิดเผยโดยไม่มีศิลปะ อาจทำให้เกิดอกยากลอง และอาจถูกมอมเมาจิตใจให้กำลง ซึ่งจากผลการวิจัยของกาญจนา เมธีกุล (2515: 27-28) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาประสิทธิผลของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน

บางมูลนากภูมิวิทยาคม" พบว่าหนังสือพิมพ์มีประสิทธิผลต่อการศึกษในการเรียนวิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสุขภาพอนามัย การเรียนแบบทางค่านิยม การเลือกอาชีพและการเงินชววน นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นแก่นักเรียนทั้งค่านิยมและค่านิยมเสียด้วย

จากผลการศึกษาและการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนมีผลต่อความนึกและพฤติกรรมของเกิดทั้งทางค่านิยมและลบ ให้ประโยชน์และเกิดโทษ ซึ่งสุภัทรา คุหาภาณุจัน (2530: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาค่านิยมธรรมในรายการโทรทัศน์ 164 รายการที่แพร่ภาพในระหว่างวันที่ 24 มกราคม - 20 กุมภาพันธ์ 2530 พบว่าในรายการโทรทัศน์ทั้งหมดมีเนื้อหาค่านิยมธรรมร้อยละ 72.57 ซึ่งเป็นจริยธรรมค่านิยมร้อยละ 71.8 จริยธรรมค่านิยมร้อยละ 28.2 และเนื้อหาจริยธรรมค่านิยมและลบที่รายการโทรทัศน์เสนอมากที่สุดคือ ความยึดมั่นในคุณธรรม ซึ่งเสนอออกสู่ผู้ชมในรูปของรายการละครและภาพยนตร์สูงสุด เช่นเดียวกับงานวิจัยของปรีชา สังกิติคุณ (2530: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิเคราะห์เนื้อหาค่านิยมธรรมในโฆษณาที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชน 3 ประเภท ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ ในช่วงระหว่างวันที่ 24 มกราคม - 20 กุมภาพันธ์ 2530 จำนวน 4,313 โฆษณา โดยแบ่งลักษณะของโฆษณาออกเป็น 3 ประเภท เพื่อผลิตภัณท์ และการโฆษณาเพื่อประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในโฆษณาของสื่อทั้ง 3 ประเภท มีทั้งค่านิยมบวกและค่านิยมลบ โดยที่เนื้อหาทางค่านิยมลบเกือบทั้งหมดจะปรากฏอยู่ในโฆษณาเพื่อผลิตภัณท์และเนื้อหาจริยธรรมค่านิยมบวกของโฆษณาเพื่อการประชาสัมพันธ์จะสูงกว่าการโฆษณาเพื่อผลิตภัณท์ เนื้อหาจริยธรรมค่านิยมบวกที่แสดงออกในโฆษณาสูงสุดได้แก่ ความรักชาติ ความยึดมั่นในคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรมค่านิยมลบที่แสดงออกสูงสุดคือความยึดมั่นในคุณธรรม นอกจากนี้พุดสุข วิเชียรวรรณ (2530: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวันเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมของเด็กและเยาวชน โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ มติชน ไทยรัฐ เกลีนิวส์ บ้านเมือง และแนวหน้า ซึ่งจัดออกเป็น 3 ประเภทคือ ประเภทคุณภาพ ประเภทประชาชนนิยม และประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชาชนนิยม ช่วงเวลาที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกวันที่ 1-30 เมษายนและ 1-23 กันยายน ในปีพ.ศ. 2525 ช่วงหลัง วันที่ 1 มกราคม - 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 รวมเวลาที่

ศึกษาช่วงละ 7 สัปดาห์ และหนังสือพิมพ์รายวันช่วงละ 42 ฉบับ ในการวิเคราะห์เนื้อหา จริยธรรมใช้เกณฑ์จริยธรรม 30 ประการจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาจริยธรรมที่หนังสือพิมพ์ค้างเสนอมากที่สุดในช่วงเวลาที่ศึกษาทั้ง 2 ช่วง คือเนื้อหาจริยธรรมเรื่องความเชื่อเพื่อแผ่นดินและเสียสละและหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ประเภทค้างก็เสนอเนื้อหาจริยธรรมไม่ครบทั้ง 30 ประการ จริยธรรมที่ไม่ได้เสนอได้แก่ เรื่องการไม่พูดปดและไม่พูดบิดเบือน การมีสำนึกและความจริงใจ การไม่หลงและเสพสิ่ง เสพศกให้โทษ ความเป็นผู้มีสัจจกัมมัชฌังใจและรู้สึกรับผิดชอบ ความไม่เห็นแก่ตัวและความประณีตละเอียดถี่ถ้วน

สรุปได้ว่าบทบาทของสื่อมวลชนนับว่ามีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนผู้รับสาร เนื่องจากเนื้อหาจริยธรรมที่สื่อมวลชนแต่ละประเภทเสนอออกมามีทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวกคือ ทำให้เด็กและเยาวชนฉลาดขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พัฒนาการศึกษาและบุคลิกภาพ ทางลบคือทำให้เด็กและเยาวชนเลียนแบบพฤติกรรมที่สังคมไม่พึงปรารถนา มีผลให้จริยธรรมและพฤติกรรมลดต่ำลงไป ดังนั้น "ผู้ที่รับผิดชอบ การเสนอรายการต่าง ๆ ในสื่อมวลชนควรจะระมัดระวังในการเสนอเนื้อหาด้วย จะถือว่าปล่อยให้สังคมเลือกรับหรือเลือกไม่รับเนื้อหาโดยเสรีนั้น ไม่อาจทำได้ ควรจะมีการเลือกสรรแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์มาเสนอด้วยเหมือนกัน" (คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521: 13)

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ อันได้แก่ เพศ อาชีพของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และการรับสื่อมวลชนของครอบครัวต่างเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ซึ่งควรศึกษาถึงความเกี่ยวข้องของตัวแปรเหล่านี้ กับมโนทัศน์ทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนด้วย